

Türk Dili II

9. Hafta Tiyatro

BAŞLAT

Ders Konusunun Hedefi

- Tiyatronun tanımlanması ve diğer kurmaca türlerden ayrılan özelliklerinin açıklanması
- Tiyatro türlerinin tanıtılması

İçindekiler

Kısaca işleyeceğimiz konular şöyle:

- Tiyatro Nedir?
- Tiyatronun Ayırıcı Özellikleri
- Tiyatro Türleri
- Tragedya/Trajedi
- Komedy/Komedi
- Dram
- Modern Tiyatro

Tiyatro Nedir?

- Tiyatro, bir öykünün sahnelenmek üzere oyuna dönüştürülmesinden oluşan bir edebi/kurmaca türdür.
- Tiyatro eserlerine oyun da denir.
- Bunun yanında tiyatro sözcüğü, oyunların sahnelendiği yer ile oynama sanatının genel adı olarak da kullanılır.

Tiyatronun Ayırıcı Özellikleri

- Tiyatro da tıpkı roman ve öykü türleri gibi olay ve durumları, kişiler, yer ve zaman gibi anlatı öğelerine bağlı olarak belli bir olay örgüsü içinde sunar ve metne dayanır.
- Ancak öykü ve romandaki olay örgüsü okunmaya yönelikken tiyatrodaki amaç, olay örgüsünün sahnelenmesi, eylem hâlinde gösterilmesidir.
- Bu gösterimde **dekor, müzik, ışıklandırma**, genel olarak sahne düzeni son derece önemlidir.

Tiyatroda Dekor

Dekor; tiyatro, sinema ve televizyonda sahneye konulan eserin yazıldığı yerin ve geçtiği çağın özelliklerini belirleyen perde, aksesuar vb. öğelerin bütünüdür. Dekor sözcüğü "bir yere süsleme amacıyla verilen düzen" anlamında da kullanılmakla beraber, tiyatroda dekor, süsleme amacının ötesinde bir anlam taşımaktadır.

Açıklama için
butonlara tıklayın.

Tiyatroda Dekor

Tiyatroda dekor, klasik gerçekçi oyunlarda gerçeklik etkisi yaratmak için kullanılır. Örneğin 19. yüzyıl İstanbul'unda geçen klasik anlayışa bağlı bir oyun sahnelendiğinde sahnede o dönem ve mekânın şartlarına uygun olan nesneler, kıyafetler vb. kullanılır. İzleyenlerde "sanki orada ve o zamandaymış" duygusu uyandırmak, bir başka deyişle gerçeklik havası vermek amaçlanır.

Açıklama için
butonlara tıklayın.

Tiyatroda Dekor

Aynı dönem ve mekânda geçen, ama klasik gerçekçilik anlayışına bağlı olmayan bir tiyatro oyununda ise **dekor** ya **yok denecek kadar sade/basittir** ya da oyunun iletişiyle uyumlu, gerçeklik etkisini kırma amacını pekiştiren bir özelliktedir. Hatta bazı modern tiyatro türlerinde oyun devam ederken oyuncuların dekor üzerinde değişiklik yapmaları ya da **seyircileri sürece dâhil etmeleri** de söz konusudur. Ya da sokak tiyatrosunda **dekor bizzat sokağın kendisine dönüşebilmektedir**. Kısacası dekorun ve sahne düzeninin özelliklerini belirleyen, oyun metninin yazılma biçimi yanında, hangi tiyatro anlayışına bağlı olarak sahnelendiğidir.

Açıklama için
butonlara tıklayın.

Tiyatroda Dekor Örnekleri

Tiyatroda Anlatım

Tiyatroda anlatım, tek bir karakterin konuşması (monolog) ya da farklı karakterlerin karşılıklı konuşmaları (diyalog) biçiminde oluşturulur; dolayısıyla diğer yazılı türlerde olduğu gibi konuşma dışında betimleme, öyküleme yapılan paragraflar yer almaz. Ancak karakterlerin konuşmaları öncesinde ve arasında parantez içinde sahne düzenine, oyuncu hareketlerine dair bilgiler ve kısa açıklamalar verilir.

Açıklama için
butonlara tıklayın.

Tiyatroda Anlatım

Örnek ; Şinasi'nin Şair Evlenmesi adlı tiyatro oyunundan.

Mekân: Gelin odası... Arka planda yatak, oda genişcedir. Sahneye iki taraftan da giriş yapılabilir. Kapının biri selamlığa açılır. Odada Müştak Bey ve Hikmet Efendi ayaküstü konuşmaktadırlar.

[...]

MÜŞTAK BEY: Aman sus, kılavuzum Dudu Hanım geliyor. Galiba Kumrucuğumu getiriyorlar. Sen öbür odaya geç, birazdan yine görüşürüz.

(Hikmet Efendi çıkarken Ziba Dudu girer.)

ZİBA DUDU: Müjde evladım müjde! Müjdeliğimi peşin isterim:

Gelin hanım geliyor yoldadır.

MÜŞTAK BEY: Ah Dudu teyzeciğim, sana nasıl teşekkür edeceğim, bilemiyorum.

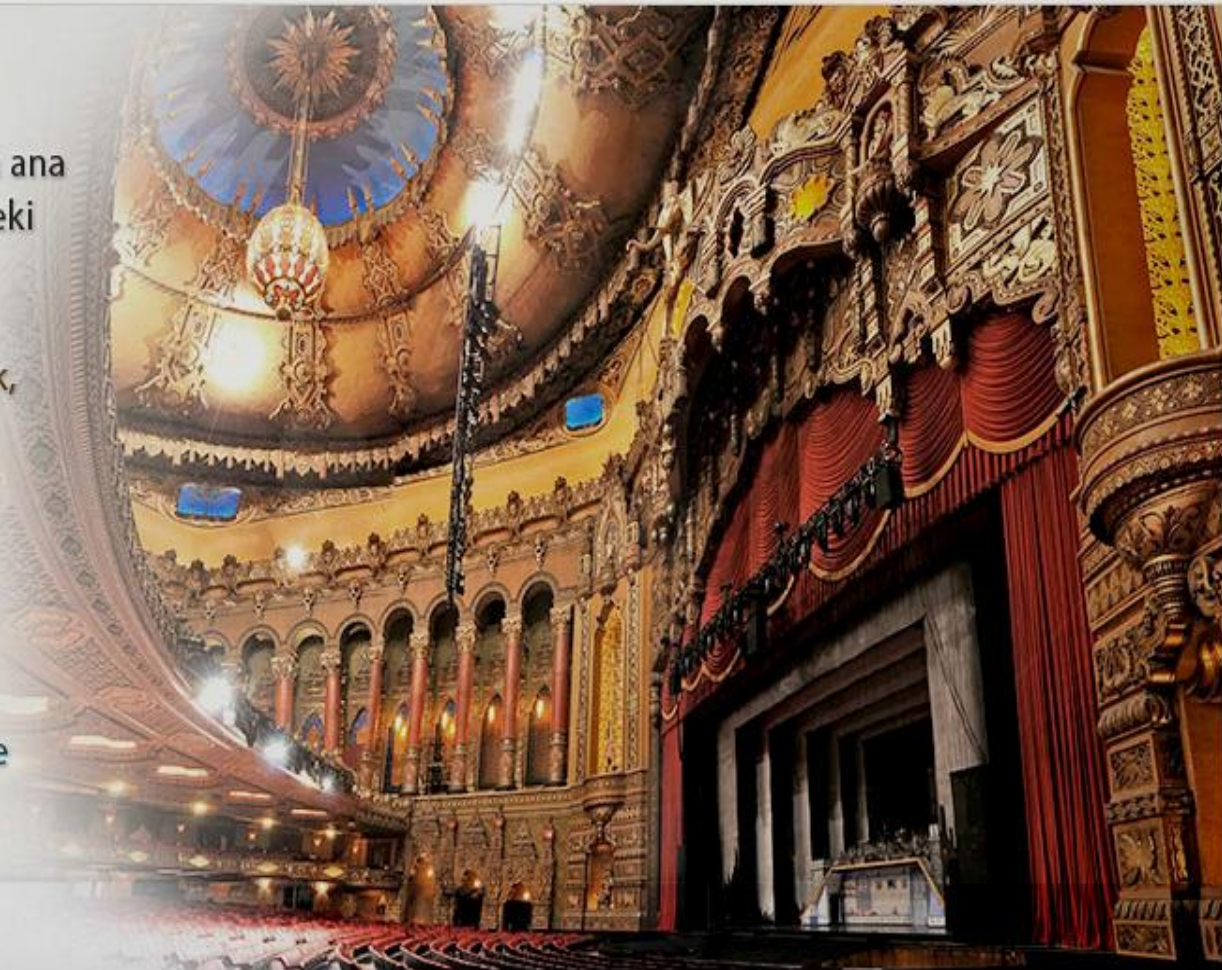

Açıklama için
butonlara tıklayın.

Perde ve Sahne

- Tiyatro metni, perde adı verilen ana bölümler ve bu bölümler içindeki daha küçük bölümlerden, yani **sahnelerden** oluşur.
- Tiyatro oyunları için bir perdelik, iki perdelik oyun gibi ifadelerin kullanılma nedeni yapılan bu **bölümlemelerdir**.
- Bir perde içinde olayların gelişimine, bu gelişim içinde kişilerin bir araya gelip ayrılmalarına bağlı olarak **sahne ayrımları** yapılır.

Tiyatro Türleri

Roman ve öykü türlerinde olduğu gibi tiyatro da içerik ve yapı bakımından kendi içinde şu alt türlere ayrılmaktadır:

Tragedya/Trajedi

Komedy/Komedi

Dram

Tragedya/Trajedi I

- Tiyatronun en eski türlerindendir.
- Sıradan insanların değil, önemli, tarihî, soylu ya da olağanüstü kişilerin başına gelen felaketler, olağanüstü durumlar ve kötü kader konu edinilir.
- Tarihî ve mitolojik olaylara dayanır.
- Erdem ve ahlaki değerler işlenir.
- İzleyicide korku, ürküntü ve heyecan uyandırmaya yöneliktir.
- Mizaha yer verilmez.
- Karakterlerin önemiyle bağlantılı olarak günlük konuşma dilinden uzak, sanatlı bir dil kullanılır.
- Bu türde metin düzyazı biçiminde değil, nazım biçimindedir.

Tragedya/Trajedi II

Trajedilerde üç birlik kuralı esas alınır.

Üç birlik kuralı:

- Olay, zaman ve yer birliğidir. Yani öykünün belirli bir yerde, zamanda ve tek bir ana olay çerçevesinde işlenmesidir. Yan olaylara yer verilmez. Dekor değişmez ve olaylar en fazla bir günlük süreyi kapsar.

Açıklama için
butonlara tıklayın.

Tragedya/Trajedi II

Trajedilerde üç birlik kuralı esas alınır.

- Bu türde karakterlerin konuşmaları **tirat** denilen uzun ve kesintisiz konuşma biçiminde sunulur.
- Konuşmalar dışında trajedi türünün temel öğelerinden biri olan **koronun söylediği şarkılara** yer verilir.
- Öldürme, yaralama yani fiziksel şiddet doğrudan canlandırılmaz, yalnızca nakledilir.
- Genellikle **beş perdelik** oyunlardır.
- Shakespeare'in Hamlet, Kral Lear gibi yapıtları trajedi türünün örneklerindendir.

*Açıklama için
butonlara tıklayın.*

Komedi/Güldürü I

- İnsanların, olay ve durumların gülünç yanları genellikle eleştirel bir bakış açısıyla sahnelenir.
- Mizah bu türün temelidir.
- Trajediden farklı olarak sıradan insanlar ve gündelik yaşamdan olaylar ele alınabilir.
- Buna bağlı olarak günlük dile yakın, anlaşılması zor olmayan bir dil kullanılır.
- Eski komedy örneklerinde trajedide olduğu gibi üç birlik kuralına uyulur ve oyunlar nazım biçiminde yazılırken, günümüzde komedi modern biçimler almış ve çeşitlenmiştir.
- Komedi türündeki oyunlar çoğunlukla mutlu sonla biter.

Komedi/Güldürü II

Komedi türü konu ve eğilimlere göre kendi içinde **karakter komedisi, grotesk, vodvil, satir** gibi alt türlere ayrılmaktadır.

Açıklama için
butonlara tıklayın.

Komedi/Güldürü II

Komedi türü konu ve eğilimlere göre kendi içinde **karakter komedisi, grotesk, vodvil, satir** gibi alt türlere ayrılmaktadır.

- **Karakter komedisi:** Bu alt türde kişilerin duyguları, alışkanlıkları, davranış biçimlerinin gülünç ve aksak yönleri sergilenir. **Moliere'in Cimri** oyunu bu türe örnektir.
- **Grotesk:** Kaba gülünçlüklerden, tuhaf ve olmayacak şakalaşmalardan yararlanan, karışık görüntüleri, bağdaşmaz durumları şaşırtıcı biçimde birleştiren **abartılı güldürü** biçimidir.

Açıklama için
butonlara tıklayın.

Komedi/Güldürü II

Komedi türü konu ve eğilimlere göre kendi içinde **karakter komedisi, grotesk, vodvil, satir** gibi alt türlere ayrılmaktadır.

- **Vodvil:** Hareketli, eğlenceli bir konuya dayanan, şarkılara da yer verilen, esas amacın yalnızca güldürmek olduğu **hafif güldürüdür**.
- **Satir:** Kişilerin, siyasal ve toplumsal düzenin bozuk yanlarının eleştirildiği komedi türüdür.

Açıklama için
butonlara tıklayın.

Dram

- Ömrünü tamamlamış olan trajedi gibi eski türlerin modern zamandaki yeni biçimi olan dram türü; acıklı, dramatik olay ve durumların ağırlıkta olduğu, ancak komedi unsurları da içerebilen bir tiyatro türüdür.
- Trajediden farkı sıradan kişi ve olayları da konu edinmesi, dramatik yönü ağır bassa da mizaha da yer verebilmesi, trajedinin ve komedyanın üç birlik kuralı, koro gibi özelliklerinin terk edilmesidir. Bu türde gülünç olanla acıklı olan tıpkı yaşamdaki gibi iç içe geçer.
- Dil, kişiler, oyunun sonu vb. tragedyada ya da komedideki gibi bazı sabit kurallara bağlı değildir; ele alınan konuya göre değişebilir.

Modern Tiyatro

Diğer sanat ve edebiyat türlerinde olduğu gibi tiyatro da klasik tür kurallarının alt üst edildiği **modern çağda** farklı düşünsel akımlara, biçimsel anlayışlara bağlı olarak **çeşitlenmiştir**.

Açıklama için
butonlara tıklayın.

Modern Tiyatro

Örneğin Bertol Brecht'in adıyla anılan ve 20. yüzyılda ortaya çıkan **epik tiyatro**, geleneksel tiyatronun özelliklerini temelinden değiştirmiş, sonraki bazı yenilikçi biçimlerin de yolunu açmıştır. Bu tiyatro türü, gerçekçi dekora, oyuncuların oynadığı rolleri gerçek yaşamdaymışçasına oynamalarına, izleyicilerin oyuna kendilerini kaptırarak sahnede anlatılanlarla özdeşleşmelerine engel olur. İzleyicilere sahnede canlandırılanların bir kurgu, oyun olduğu sürekli hatırlatılır, onlara sorular yöneltilir.

Açıklama için
butonlara tıklayın.

Modern Tiyatro

Epik tiyatro dışında bulvar tiyatrosu, dışavurumcu tiyatro, absürd tiyatro, gerçeküstücü tiyatro, deneysel tiyatro, sokak tiyatrosu vs. türler de vardır.

Açıklama için
butonlara tıklayın.

Konularla İlgili Kaynaklar

- Özdemir, Emin. *Sözlü - Yazılı Anlatım Sanatı*.
İstanbul: Remzi Kitabevi, 1986.

⇒ www.tdk.gov.tr

Haftanın Sonu

